



Warszawa, 21-12-2022 r.

**RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH**

**Marcin Wiącek**

**III.7044.61.2022.JP**

**Pan**

**Jacek SASIN**

**Wiceprezes Rady Ministrów**

**Minister Aktywów Państwowych**

Szanowny Panie Premierze,

uprzejmie informuję, że do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciło się Kolegium Związków Zawodowych ORLEN – ENERGA z wnioskiem o interwencję w sprawie naruszenia praw pracowników zatrudnionych w Grupie Kapitałowej ENERGA, tj. podmiocie zależnym od Skarbu Państwa, w związku z wprowadzeniem z dniem 18 czerwca 2022 r. decyzją Zarządu ENERGA S. A. „Zasad wyboru i funkcjonowania Rzeczników ds. Etyki w Grupie ENERGA”.

Jak wynika z nadesłanego wniosku, Rzecznikami ds. Etyki mieliby zostać pracownicy wybrani w powszechnych wyborach w poszczególnych podmiotach Grupy Kapitałowej, mający stać na straży przestrzegania postanowień Kodeksu Etyki. Na podstawie tych „Zasad...” rozpoczęto procedury wyborcze w poszczególnych Spółkach.

Zgodnie z zapisem ust. 5 pkt. 5.19 „Zasad...”, „W celu zachowania bezstronności, przed powołaniem na Rzecznika ds. Etyki, wybrany kandydat zobowiązany jest zawiesić członkostwo partyjne lub związkowe, składając jednocześnie stosowne oświadczenie o bezstronności kandydata na Rzecznika ds. Etyki.”

Organizacje Związkowe działające w Grupie zakwestionowały przedmiotowy dokument, w szczególności ww. zapis, jednakże - jak informuje Kolegium Związków

Zawodowych - Zarząd ENERGA S. A. zignorował zastrzeżenia i uznał kwestionowany zapis za prawidłowy.

W ocenie wnioskodawcy, uznanie, iż przynależność związkowa ogranicza bezstronność kandydata, pomimo obowiązku złożenia oświadczenia o bezstronności, stanowi nadużycie praw pracodawcy. Strona pracodawcy, tworząc dodatkowe funkcje w zakładzie pracy nie może tworzyć barier przyjmując domniemanie braku bezstronności szeregowych członków organizacji związkowych oraz nie ma prawa do ingerencji w struktury związkowe (w tym wymagania ustalania zasad ewentualnego „zawieszania” członkostwa, które nie jest w praktyce stosowane w statutach związkowych). Ponadto strona pracodawcy de facto definiuje „bezstronność” wyłącznie jako „bezstronność od wpływów partyjnych oraz związkowych”, pomijając całkowicie fakt realnej zależności służbowej wybranych rzeczników od ich przełożonych, a tym samym od zatrudniających ich pracodawców.

Są to tylko niektóre spośród postawionych zarzutów.

W podsumowaniu Kolegium Związków Zawodowych Orlen - Energa stwierdza, że Zarząd ENERGA S. A. tworząc procedurę wyborczą na Rzeczników ds. Etyki w Grupie Kapitałowej ENERGA ustanowił nieuzasadnione żądania i warunki, czym ograniczył prawa i wolności obywatelskie podległych mu pracowników, a także naruszył zasadę równego traktowania.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wskazany wyżej zapis budzi wątpliwość przede wszystkim w kontekście jego zgodności z art. 59 ust. 1 i 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który gwarantuje wolność zrzeszania się w związkach zawodowych i stwierdza, że zakres wolności zrzeszania się w związkach zawodowych oraz innych wolności związkowych może podlegać tylko takim ograniczeniom ustawowym, jakie są dopuszczalne przez wiążące Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowe. Tymczasem przewidziane w „Zasadach wyboru i funkcjonowania Rzeczników ds. Etyki w Grupie ENERGA” ograniczenia działalności związkowej nie mają umocowania ustawowego.

Ponadto, poprawna wykładnia przepisu art. 59 wymaga uwzględnienia gwarancji konstytucyjnych innych wolności i praw człowieka i obywatela, poza objętymi art. 59. Co bowiem istotne, w Konstytucji wolności związkowe stanowią równocześnie komponent zasady społeczeństwa obywatelskiego wyrażonej co prawda pośrednio, ale wyraźnie w wolnościowej formule art. 12.

Wolność, o której mowa, nie ma wprawdzie charakteru absolutnego i może być przez ustawodawcę ograniczona, jednakże na warunkach wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Związek zawodowy wyróżniają spośród innych zrzeszeń działających w sferze stosunków pracy jego cel i zadanie. Trybunał Konstytucyjny określa je następująco: „związek zawodowy, jako jeden z podmiotów wskazanych w art. 59 ust. 1 Konstytucji, odgrywa szczególną rolę w sferze ochrony interesów osób wykonujących pracę zarobkową w sprawach dotyczących stosunku pracy” (wyrok z 2 czerwca 2015 r. K 1/13). W świetle orzecznictwa TK, do związków zawodowych należy reprezentowanie praw i interesów zawodowych i socjalnych swoich członków, bezpośrednio związanych z ich statusem pracowniczym, a tym samym udzielanie ochrony pracownikom jako jednej ze stron stosunku pracy (zob. postanowienie z 21 listopada 2001 r., K 31/01).

W myśl przepisów ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 854), związek zawodowy jest dobrowolną i samorządną organizacją ludzi pracy powołaną do reprezentowania i ochrony ich praw, interesów zawodowych i socjalnych (art. 1 ust. 1). Związki zawodowe reprezentują pracowników i innych członków, a także bronią ich godności, praw oraz interesów materialnych oraz moralnych, zarówno zbiorowych, jak i indywidualnych (art. 4). W tym kontekście przez związek zawodowy w znaczeniu konstytucyjnym należy rozumieć zrzeszenie utworzone przez osoby pracujące zarobkowo w celu ochrony swoich interesów związanych z pracą w relacjach z pracodawcami oraz organami władzy publicznej.

Wolność zrzeszania się w związkach zawodowych i inne wolności związkowe nie spełniałyby swojego przeznaczenia, gdyby nie towarzyszyła im swoboda działalności – zewnątrz (samodzielność) i wewnątrz (samorządność) – już utworzonego związku. Z wolności tych wypływają bezpośrednio prawnie chronione zasady niezależności i samorządności związków zawodowych. Samodzielność oznacza uniezależnienie związku zawodowego od pracodawców. Tym samym wszelkiego rodzaju ograniczenia działalności związkowej, które nie mają źródła ustawowego, naruszają prawo.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, obowiązek złożenia oświadczenia o bezstronności przez kandydata na Rzecznika do spraw Etyki stanowi wystarczające zabezpieczenie przed ewentualnymi wpływami związkowymi na działania podejmowane przez niego już jako Rzecznika.

Uwagi powyższe przekazuję, stosownie do art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 627 ze zm.) z prośbą o zajęcie stanowiska przez Pana Premiera w przedmiotowej sprawie.

Zał. Pismo Kolegium Związków Zawodowych ORLEN-ENERGA wraz z załącznikami.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

Kolegium Związków Zawodowych ORLEN-ENERGA

[Redacted]

[Redacted]